DOI: 10.51728/ZRIPF202501007S
Izvorni naučni rad
Original scientific paper
Primljeno 27.05.2025.

Prof. dr. Edina Solak
Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici
edina.solak@unze.ba

Van. Prof. dr. Mirza Bašić
Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici
mirza.basic@unze.ba

Esma Meštrovac, MA
esma.mestrovac@dl.unze.ba

ODNOSNO UVRŠTAVANJE TURSKIH INFINITNIH IMENSKIH SKUPINA U SASTAVU PROŠIRENIH GLAGOLSKIH ADVERBIJALA DOPUSNOGA ZNAČENJA[61]

Sažetak

U radu se analiziraju gramatičke i značenjske osobitosti turskih proširenih glagolskih adverbijala dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina. Rad se sastoji od dva poglavlja. U prvome se poglavlju analiziraju kontekstualne situacije u kojima se koriste prošireni glagolski adverbijali koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih

[61] Ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjeni i dopunjeni oblik jednoga dijela magistarskoga rada *Gramatičke i značenjske strukture proširenih glagolskih adverbijala dopusnoga značenja u romanima Kemala Tahira*, koji je kandidatkinja Esma Meštrovac odbranila na Filozofskome fakultetu Univerziteta u Zenici 26. 12. 2024. godine pred komisijom koju su činili doc. dr. Mirza Bašić, vanr. prof. dr. Ömer Aksoy i mentorica prof. dr. Edina Solak. U jednome dijelu navedenoga magistarskog rada analiziraju se gramatičke i značenjske osobitosti proširenih glagolskih adverbijala dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina. Ovaj rad predstavlja djelimično izmijenjenu, korigiranu i dopunjenu verziju toga dijela magistarskoga rada.

imenskih skupina koje nastaju preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. U drugome se poglavlju analiziraju primjeri u kojima se upotrebljavaju prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. U oba poglavlja rada turski prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja uspoređuju se sa značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku. Takva analiza daje stručni doprinos u procesu kvalitetnijega interpretiranja turskih proširenih glagolskih adverbijala dopusnoga značenja i značenjski bliskih sintaksičkih konstrukcija u bosanskome jeziku.

Ključne riječi: prošireni glagolski adverbijali, dopusno značenje, odnosno uvrštavanje, infinitne imenske skupine

1. Uvod

U gramatičkome sustavu turskoga jezika prošireni glagolski adverbijali dopusnoga ili koncesivnoga značenja predstavljaju sintaksičke konstrukcije kojima se iskazuju određene prepreke za realiziranje radnje koja se označava korelativnim predikatom i koja se realizira uprkos tim preprekama. Takve se adverbijalne skupine dopusnoga značenja mogu oblikovati različitim sintaksičkim konstrukcijama. Dopusne adverbijalne skupine mogu se oblikovati postpozicijskim konstrukcijama s postpozicijom *rağmen (uprkos, unatoč)*. U takvim postpozicijskim konstrukcijama postpozicija *rağmen (uprkos, unatoč)* ima funkciju postpozicijske komponente, dok funkciju leksičkoga jezgra vrši infinitna imenska skupina u kojoj funkciju upravnoga člana ima glagolska imenica na *-mA*, na koju se dodaje odgovarajući prisvojni sufiks i padežni nastavak za dativ, prvenstveno zato što se postpozicija *rağmen (uprkos, unatoč)* svrstava u skupinu postpozicija koje zahtijevaju dopunu u dativu. Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu se oblikovati i sintaksičkim konstrukcijama s priložnim izrazom *beraber (zajedno)*. Takve se sintaksičke konstrukcije sastoje od dvije komponente. Jedna je komponenta priložni izraz *beraber (zajedno)*, dok je druga komponenta leksičko jezgro koje čini infinitna imenska skupina u kojoj funkciju upravnoga člana vrši glagolska imenica na *-mAk*, na koju se dodaje padežni nastavak za

instrumental. Koncesivne adverbijalne skupine mogu se oblikovati i sintaksičkim konstrukcijama s koncesivom *ise de*. Takve se koncesivne adverbijalne skupine sastoje od dvije komponente. Jedna je komponenta koncesiv *ise de*, koji se oblikuje smještanjem partikule *dA* iza kondicionalnoga sufiksa, dok drugu komponentu čini leksičko jezgro. Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu se izvoditi odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. Takvi prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja sastoje se od dvije komponente. Jednu komponentu čini korelat, a to je leksema *hal (stanje, situacija)* na koju se dodaje padežni nastavak za lokativ, dok drugu komponentu čini infinitna imenska skupina koja nastaje preoblikom ishodišne rečenice s finitnim predikatom i u kojoj odgovarajuća glagolska imenica preuzima funkciju upravnoga člana.

U ovome se radu analiziraju gramatičke i značenjske osobitosti proširenih glagolskih adverbijala dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina. Analiza se zasniva na primjerima iz romanâ Kemala Tahira pod naslovom *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı*. Analiza je podijeljena u dva dijela. U prvome se dijelu analiziraju gramatičke i značenjske osobitosti proširenih glagolskih adverbijala dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica. Drugi dio rada bavi se analizom dopusnih adverbijalnih skupina koje se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica. U oba poglavlja rada turski prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja kontrastiraju se sa značenjski bliskim sintaksičkim konstrukcijama u bosanskome jeziku. Sve prijevode analiziranih primjera na bosanski jezik potpisuju autori rada.

2. Odnosno uvrštavanje infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica

Sintaksički ustroj turskoga i bosanskoga jezika najviše se razlikuju prema načinu izražavanja sintaksičke subordinacije. U turskome jeziku infinitni glagolski oblici predstavljaju sredstvo za

izražavanje sintaksičke subordinacije koju ne poznaje sintaksički ustroj indoevropskih jezika, pa ni sintaksički ustroj bosanskoga jezika. U turskome jeziku postoje tri procesa u okviru kojih se finitni glagolski oblici mogu preoblikovati u infinitne, a to su atribucija, adverbijalizacija i nominalizacija. Atribucija jeste proces u okviru kojega ishodišna rečenica s finitnim predikatom postaje infinitna atributska konstrukcija čiji je upravni član particip ili proparticip. S druge strane, adverbijalizacija jeste proces u okviru kojega ishodišna rečenica s finitnim predikatom postaje infinitna adverbijalna skupina čiji je upravni član konverb ili kvazikonverb. I na kraju, nominalizacija predstavlja proces u okviru kojega ishodišna rečenica s finitnim predikatom postaje infinitna imenska skupina čiji je upravni član odgovarajuća glagolska imenica (v. Čaušević, 2018, str. 19–20).

U gramatičkome sustavu turskoga jezika prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu se oblikovati odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina u okviru kojih glagolske imenice na *-DIk* ili *-(y)AcAk* imaju funkciju upravnoga člana. Takve se sintaksičke konstrukcije sastoje od dvije komponente. Jednu komponentu čini korelat na koji se dodaje padežni nastavak za lokativ, dok je druga komponenta infinitna imenska skupina koja nastaje preoblikom ishodišne rečenice i u okviru koje funkciju upravnoga člana preuzima glagolska imenica na *-DIk* ili *-(y)AcAk*. U proširenim glagolskim adverbijalima dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina funkciju korelata preuzima leksema *hal (stanje, situacija)* na koju se dodaje padežni nastavak za lokativ (v. Čaušević, 1996, str. 367–368; Čaušević, 2018, str. 176).

U romanima Kemala Tahira pod naslovom *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* evidentira se 172 primjera u kojima se upotrebljavaju prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina. Naime, u romanu *Esir Şehrin İnsanları* bilježi se 90 takvih primjera, dok se u romanima *Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* evidentira 31, odnosno 51 rečenica u kojima se koriste prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina.

2.1. Odnosno uvrštavanje infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom aktivnih glagolskih ishodišnih rečenica

U gramatičkome sustavu turskoga jezika rečenice se prema vrsti predikata klasificiraju u dvije skupine. Prvu skupinu čine glagolske rečenice, dok se u drugu skupinu uvrštavaju imenske rečenice. U glagolskim rečenicama funkciju predikata obavlja finitni glagolski oblik koji nosi obilježja gramatičkih kategorija lica i broja (v. Karahan, 2005, str. 96; Banguoğlu, 2011, str. 532–533; Čaušević & Kerovec, 2021, str. 59–64).

U romanima koji su bili predmet analize bilježi se 127 primjera u kojima se upotrebljavaju prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom.

Glagolsko stanje predstavlja gramatičku kategoriju u okviru koje se označava odnos između glagolske radnje i subjekta ili pak objekta. Aktivno glagolsko stanje jeste stanje u okviru kojega gramatički subjekt aktivno vrši radnju koja se označava glagolom (v. Čaušević, 1996, str. 216–217). Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu se oblikovati odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom aktivnih glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. U romanima *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* evidentira se 107 primjera u kojima se upotrebljavaju prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se deriviraju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom aktivnih glagolskih ishodošnih rečenica s finitnim predikatom. U romanu *Esir Şehrin İnsanları* evidentira se 59 takvih primjera, dok se u romanima *Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* bilježi 19, odnosno 29 rečenica u kojima funkciju proširenih glagolskih adverbijala koncesivnoga značenja imaju sintaksičke konstrukcije koje se sastoje od korelata *hal (stanje, situacija)* na koji se dodaje padežni nastavak za lokativ i infinitne imenske skupine koja nastaje preoblikom aktivne glagolske ishodišne rečenice s finitnim predikatom.

(1) *Kendi kendimizle çoğu zaman çelişmeli yaşadığımız halde*, başka bir insanla birlik kurmaya, duygularımızı biribiriyle hiç ayrıntısız eşleştirmeye çabalıyoruz! (I, str. 81)

= *Uprkos tome što nerijetko protivrječimo sami sebi*, pokušavamo se zbližiti s drugim ljudima i kritikovati međusobno svoja osjećanja bez ikakvih detalja i argumenata.

(2) Kâmil Bey *böyle bir işi epeydir beklediği halde* gene de korktu. (I, str. 222) = Gospodin Kamil ipak se uplašio *mada je već dugo vremena očekivao nešto takvo*.

(3) *Hiç kimseden hiçbir şey beklemediğin halde*, insanlardan korkuyorsun! (II, str. 302) = *Iako ne očekuješ ništa ni od koga*, bojiš se ljudi!

(4) *Siz buharı makineye uyguladığınız halde*, biz neden yapamamışız bu işi? (I, str. 46) = *Premda vi koristite vodenu paru u mašinama*, zašto mi ne možemo prakticirati to?

(5) *Uzun uzadıya bekledikleri halde* iki dosya bulunamadı. (I, str. 117) = *Bez obzira na to što su dugo čekali*, dva dokumenta nisu pronađena.

(6) *Fatma bunları pek yavaş söylediği halde*, ben nedense "Bağırma yahu!" demişim. (I, str. 448) = *Premda je Fatma rekla sve to jako tiho i polahko*, iz nekog joj razloga rekoh: "Hej, nemoj galamiti!"

U primjerima (1), (2), (3), (4), (5) i (6) koriste se prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom aktivnih glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. Primjećuje se da se takvi prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu upotrebljavati i u jednosubjekatskim i u višesubjekatskim rečenicama. U primjerima (1), (2) i (3) u jednosubjekatskim se rečenicama koriste prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom aktivnih glagolskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. Zapravo, u primjerima (1), (2) i (3) prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja upotrebljavaju se u rečenicama u kojima je identičan subjekt koncesivne adverbijalne skupine i korelativnoga predikata kojem je ona podređena.

U primjeru (1) prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja sastoji se od dvije komponente. Jednu komponentu čini korelat *hal (stanje, situacija)* na koji se dodaje padežni nastavak za lokativ, dok je druga komponenta infinitna imenska skupina *kendi kendimizle çoğu zaman çelişmeli yaşadığımız (to da / što nerijetko*

protivrječimo sami sebi), koja nastaje preoblikom aktivne glagolske ishodišne rečenice *Kendi kendimizle çoğu zaman çelişmeli yaşıyoruz (Nerijetko protivrječimo sami sebi)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste aktivni kompozitni glagol *çelişmeli yaşamak (protivrječiti)*, koji stoji u potvrdnome obliku prvoga lica množine prezenta na *-yor*, kojim se označava trenutna i jednokratna radnja koja se realizira u trenutku govora (v. Acarlar, 1969, str. 252; Bassarak, 1995, str. 33–34; Akaslan, 1999, str. 37–39; Şahin, 2006, str. 220; Demir & Yılmaz, 2014, str. 121; Bulak, 2017, str. 226–227). S obzirom na to da se predikatom ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu iskazuje radnja koja se povezuje sa sferom sadašnjosti, funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-DIk*, koja u svojoj značenjskoj strukturi pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u prvome licu množine te se prisvojni sufiks za prvo lice množine dodaje na glagolsku imenicu na *-DIk*. Na taj se način naznačava da su subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja. Finitni korelativni predikat kojem je prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja podređen jeste glagol *çabalamak (boriti se, truditi se, pokušavati / pokušati)*, koji, također, stoji u prvome licu množine prezenta na *-yor*. To pokazuje da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem tvori dopusna adverbijalna skupina istovjetni u kategoriji lica i broja i s finitnim korelativnim predikatom kojem je koncesivna adverbijalna skupina podređena. Zapravo, to pokazuje da lična zamjenica prvoga lica množine obavlja funkciju subjekta adverbijalne skupine dopusnoga značenja i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena.

U primjeru (2) adverbijalna skupina koncesivnoga značenja izvodi se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *(Kâmil Bey) böyle bir işi epeydir beklediği* [*to da / što je (gospodin Kamil) već dugo vremena očekivao nešto takvo]*, koja nastaje preoblikom aktivne glagolske ishodišne rečenice *(Kâmil Bey) böyle bir işi epeydir bekledi [(gospodin Kamil) već dugo vremena očekivao je*

nešto takvo]. Funkciju predikata ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu vrši aktivni glagol *beklemek (čekati / sačekati, nadati se, očekivati)*, koji se navodi u potvrdnome obliku trećega lica jednine određenoga perfekta, kojim se označava radnja koja se realizirala prije trenutka govora i kojoj je govornik svjedočio ili je pak aktivno učestvovao u njenoj realizaciji (v. Gencan, 2007, str. 321–322). Budući da se predikatom ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu izražava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-DIk*, za koju je već navedena konstatacija da pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti. Predikat glagolske ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu navodi se u trećem licu jednine, zbog čega se na upravni član infinitne imenske skupine dodaje prisvojni sufiks za treće lice jednine. Prisvojnim sufiksom za treće lice jednine označava se da su subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem derivira koncesivna adverbijalna skupina. Finitni korelativni predikat kojem je adverbijalna skupina dopusnoga značenja podređena jeste glagol *korkmak (plašiti se / uplašiti se, bojati se)*, koji se, također, navodi u trećem licu jednine određenoga perfekta. To ukazuje na činjenicu da je upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje dopusna adverbijalna skupina istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim korelativnim predikatom kojem je adverbijalna skupina dopusnoga značenja podređena, te da sintagma *Kâmil Bey (gospodin Kamil)* ima funkciju subjekatske sintagme dopusne adverbijalne skupine i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena.

U primjeru (3) prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja oblikuje se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *hiç kimseden hiçbir şey beklemedigin (to da / što ne očekuješ ništa ni od koga)*, koja nastaje preoblikom aktivne glagolske ishodišne rečenice *Hiç kimseden hiçbir şey beklemiyorsun (Ne očekuješ ništa ni od koga)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste aktivni glagol *beklemek (čekati / sačekati, nadati se, očekivati)*, koji

stoji u odričnome obliku drugoga lica jednine prezenta na *-yor*, kojim se označava radnja koja se povezuje sa sferom sadašnjosti. Budući da se predikatom ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu iskazuje radnja koja se povezuje sa sferom sadašnjosti, funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-DIk*, koja u svojoj značenjskoj strukturi pokriva sferu sadašnjosti i prošlosti. Predikat glagolske ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u odričnome obliku drugoga lica jednine te se na glagolsku imenicu na *-DIk* dodaje negacijski sufiks i prisvojni sufiks za drugo lice jednine. Na taj se način naznačava da su subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članim infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja. Funkciju finitnoga korelativnog predikata kojem je prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja podređen obavlja glagol *korkmak (plašiti se / uplašiti se, bojati se)*, koji je, također, u drugome licu jednine prezenta na *-yor*. To pokazuje da je upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim korelativnim predikatom kojem je adverbijalna skupina dopusnoga značenja podređena, te da lična zamjenica drugoga lica jednine obavlja funkciju subjekta koncesivne adverbijalne skupine i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena.

Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom aktivnih glagolskih rečenica mogu se upotrebljavati i u višesubjekatskim rečenicama u kojima nije identičan subjekt adverbijalne skupine dopusnoga značenja i korelativnoga predikata kojem je ona podređena. U primjerima (4), (5) i (6) dopusne adverbijalne skupine koje se izvode odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom aktivnih glagolskih rečenica koriste se u višesubjekatskim rečenicama u kojima nije identičan subjekt koncesivne adverbijalne skupine i korelativnoga predikata kojem je ona podređena.

U primjeru (4) adverbijalna skupina koncesivnoga značenja derivira se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *siz*

buharı makineye uyguladığınız (to da / što vi koristite vodenu paru u mašinama), koja nastaje preoblikom aktivne glagolske ishodišne rečenice *Siz buharı makineye uyguluyorsunuz (Vi koristite vodenu paru u mašinama)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste aktivni glagol *uygulamak (primjenjivati / primijeniti, podešavati / podesiti, koristiti)*, koji stoji u potvrdnome obliku drugoga lica množine prezenta na *-yor*, a funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-DIk*, prvenstveno zato što se predikatom ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu izražava radnja koja se realizira u sadašnjem vremenu. Na glagolsku se imenicu dodaje prisvojni sufiks za drugo lice množine kojim se naznačava da su subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu identični u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja. Finitni korelativni predikat kojem je koncesivna adverbijalna skupina podređena jeste glagol *yapmak (raditi / uraditi, činiti / učiniti, praviti / napraviti, prakticirati)*, koji se navodi u prvome licu množine analitičke forme kojom se iskazuje nemogućnost i nesposobnost subjekta za izvršenje djelatnosti koja se označava osnovnim glagolom (v. Čaušević, 1996, str. 307; Şahin, 2000, str. 97–99; Kara, 2011, str. 1430). To ukazuje na distinkciju u gramatičkoj kategoriji lica između finitnoga korelativnog predikata i upravnoga člana infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja, odnosno između subjekta finitnoga korelativnog predikata i subjekta infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem tvori dopusna adverbijalna skupina. Lična zamjenica drugoga lica množine vrši funkciju subjekta infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem derivira koncesivna adverbijalna skupina, dok lična zamjenica prvoga lica množine obavlja funkciju subjekta finitnoga korelativnog predikata kojem je dopusna adverbijalna skupina podređena. U navedenome primjeru može se primijetiti da se subjekt infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje dopusna adverbijalna skupina navodi u apsolutnome padežu bez obzira na to što je referencijalan i određen, i bez obzira na to što nije subjekt finitnoga korealtivnog predikata kojem je

koncesivna adverbijalna skupina podređena. To ukazuje na činjenicu da se subjekt infinitnih imenskih skupina čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuju prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja uvijek navodi u apsolutnome padežu (v. Čaušević, 2018, str. 176–177).

U primjeru (5) prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja oblikuje se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *uzun uzadıya bekledikleri (to da / što su dugo čekali)*, koja nastaje preoblikom aktivne glagolske ishodišne rečenice *Uzun uzadıya beklediler (Dugo su čekali)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste aktivni glagol *beklemek (čekati / sačekati, nadati se, očekivati)*, koji se navodi u potvrdnome obliku trećega lica množine određenoga perfekta. Budući da se predikatom ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu iskazuje radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje koncesivna adverbijalna skupina. Na glagolsku se imenicu dodaje prisvojni sufiks za treće lice množine kojim se označava da su subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi dopusna adverbijalna skupina. Funkciju finitnoga korelativnog predikata kojem je prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja podređen ima pasivni glagol *bulunmak (pronalaziti se / pronaći se, biti pronađen)*, koji se navodi u trećem licu jednine analitičke forme kojom se označava nemogućnost i nesposobnost subjekta za izvršenje djelatnosti. To ukazuje na distinkciju u kategoriji lica i broja između finitnoga korelativnog predikata i upravnoga člana infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem tvori dopusna adverbijalna skupina, odnosno između subjekta finitnoga korelativnog predikata i subjekta infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja. Lična zamjenica trećega lica množine vrši funkciju subjekta infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem derivira koncesivna adverbijalna skupina, dok sintagma *iki dosya (dva dokumenta)* obavlja funkciju subjekatske

sintagme finitnoga korealtivnog predikata kojem je adverbijalna skupina dopusnoga značenja podređena.

U primjeru (6) prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja oblikuje se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *Fatma bunları pek yavaş söylediği (to da / što je Fatma rekla sve to jako tiho i polahko)*, koja nastaje preoblikom aktivne glagolske ishodišne rečenice *Fatma bunları pek yavaş söyledi (Fatma je rekla sve to jako tiho i polahko)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste aktivni glagol *söylemek (reći, govoriti)*, koji stoji u potvrdnome obliku trećega lica jednine određenoga perfekta. Funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-DIk* jer se predikatom ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu izražava radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti. Na upravni član infinitne imenske skupine dodaje se prisvojni sufiks za treće lice jednine. Prisvojnim sufiksom za treće lice jednine označava se da su subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu identični u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem tvori adverbijalna skupina koncesivnoga značenja. Finitni korelativni predikat kojem je koncesivna adverbijalna skupina podređena jeste glagol *demek (reći, govoriti)*, koji stoji u prvome licu jednine neodređenoga perfekta kojim se iskazuje radnja koja se realizirala prije trenutka govora i čijoj realizaciji govornik nije svjedočio (v. Korkmaz, 2007, str. 75; Bulduk, 2018, str. 228). To pokazuje da subjekt i upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje koncesivna adverbijalna skupina nisu istovjetni u kategoriji lica sa subjektom i predikatom finitne rečenice kojoj je adverbijalna skupina dopusnoga značenja podređena. Naime, vlastita imenica *Fatma (Fatma)* ima funkciju subjekta infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi adverbijalna skupina dopusnoga značenja, dok lična zamjenica prvoga lica jednine vrši funkciju subjekta finitnoga korelativnog predikata kojem je dopusna adverbijalna skupina podređena. U navedenome primjeru može se primijetiti da se subjekt infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi dopusna adverbijalna skupina navodi u apsolutnome padežu bez obzira na to što je tema i što nije subjekt finitnoga korelativnog

predikata kojem je koncesivna adverbijalna skupina podređena. To potvrđuje konstataciju da uvijek u apsolutnome padežu stoji subjekt infinitnih imenskih skupina čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuju prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja.

U prijevodu primjera (1), (2), (3), (4), (5) i (6) navode se zavisnosložene rečenice s dopusnom klauzom. U bosanskome jeziku dopusne ili koncesivne zavisnosložene rečenice jesu rečenice u kojima se dopusnom ili koncesivnom zavisnom klauzom dopušta realiziranje sadržaja glavne ili osnovne klauze uprkos tome što postoje određene prepreke za realiziranje tog sadržaja. Dopusne ili koncesivne zavisne klauze uvode se u složenu rečenicu dopusnim ili koncesivnim veznicima *iako*, *mada* i p*remda*. Isto tako, dopusne zavisne klauze mogu se uvoditi u složenu rečenicu i vezničkim izrazima koji se oblikuju spajanjem veznika i vezničkih izraza s intenzifikatorima, koji tim izrazima daju dopusno značenje. Takvi su, naprimjer, vezn*ički izrazi *ako i*, *i kad*, *ma kako*, *ma koliko*, *ma šta*, *kako god*, *koliko god*, *šta god*, *da i*, *i da*... Dopusne zavisne klauze mogu se uvoditi u složenu rečenicu i vezničkim izrazima koji se oblikuju spajanjem dopusnih zamjeničkih priložnih izraza i veznika *što*. Takvi su, naprimjer, vezn*ički izrazi *uprkos tome što*, *usprkos tome što*, *unatoč tome što*, *i pored toga što*, *ni pored toga što*, *bez obzira na to što* (v. Jahić, Halilović & Palić, 2000, str. 438–440).

U prijevodu primjera (2), (3), (4) i (6) navode se dopusne zavisnosložene rečenice u kojima se dopusne zavisne klauze uvode u složenu rečenicu dopusnim veznicima *iako* [v. (3)], *mada* [v. (2)] i *premda* [v. (4) i (6)]. S druge strane, u prijevodu primjera (1) i (5) navode se koncesivne zavisnosložene rečenice u kojima se koncesivne zavisne klauze uvode u složenu rečenicu vezničkim izrazima *uprkos tome što* [v. (1)] i *bez obzira na to što* [v. (5)].

2.2. Odnosno uvrštavanje infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom pasivnih glagolskih ishodišnih rečenica

Pasivni glagoli obavljaju funkciju predikata u pasivnim rečenicama. U takvim se rečenicama fokus ne usmjerava na vršitelja radnje, već se fokusira sama realizacija radnje. U pasivnim rečenicama gramatički subjekt zahvaćen je radnjom koja se

iskazuje pasivnim glagolom. Zapravo, u pasivnim rečenicama gramatički subjekt trpi posljedice radnje koja se označava pasivnim glagolom ili se pak podvrgava toj radnji. U gramatičkome sustavu turskoga jezika pasivni se glagoli deriviraju dodavnjem određenih sufiksa na korijen ili osnovu aktivnih glagola. Pasivni glagoli izvode se dodavanjem sufiksa *-Il-* na korijen ili osnovu aktivnih glagola koji se završavaju bilo kojim konsonantom osim konsonanta *l*. Pasivni se glagoli mogu tvoriti i dodavanjem sufiksa *-n-* na korijen ili osnovu aktivnih glagola koji se završavaju vokalom, odnosno dodavanjem sufiksa *-In-* na korijen ili osnovu aktivnih glagola koji se završavaju konsonantom *l* (v. Čaušević, 1996, str. 219; Börekçi, 2004, str. 490; Avcı & Çiçek, 2018, str. 458–460).

Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu se oblikovati odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom ishodišnih rečenicama u kojima pasivni glagoli vrše funkciju finitnoga predikata. Takvi se prošireni glagolski adverbijali sastoje od dvije komponente. Jednu komponentu čini korelat *hal (stanje, situacija)* na koji se dodaje lokativni padežni nastavak, dok je druga komponenta infinitna imenska skupina koja nastaje preoblikom pasivne glagolske ishodišne rečenice. U romanima *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* bilježi se 16 primjera u kojima se upotrebljavaju prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koje se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom pasivnih glagolskih ishodišnih rečenica. U romanu *Esir Şehrin İnsanları* evidentira se šest takvih primjera, dok se u romanima *Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* bilježi po pet takvih primjera.

(7) *İnsanların temiz gömlek giymeleri olağan sayıldığı halde*, onu iki kez görenler, gömlek temizliğine aşırı merakını mutlaka sezerlerdi. (I, str. 20) = *Iako je sasvim normalno da ljudi oblače čiste košulje*, svako ko bi ga dvaput vidio sigurno bi odmah primijetio da je opsjednut čistoćom košulje.

(8) (...) *satılması için bir emlakçıya bırakıldığı halde* müşteri çıkmadığını söylemişti. (I, str. 64) = Rekao mu je da se nije pojavio nijedan kupac *uprkos tome što ju je ostavio trgovcu nekretninama da je proda*.

(9) *Harbiye Nezareti, Genel Kurmay Başkanlığı, tersaneler, kışlalar işgal edildiği halde* çarpışma yok! (I, str. 92) = Nema

nikakvih borbi *i pored toga što su okupirani Ratna komanda, Glavni štab, brodogradilišta i kasarne.*

(10) *Vaktiyle bu yapı tepeden tırnağa yağlı boyayla boyandığı halde* yıllardan beri boyaların yerini kapkara kir tutmuştu. (I, str. 116) = *Bez obzira na to što je ova zgrada svojevremeno od temelja do krova bila obojena uljanom bojom*, godinama je crna prljavština zamijenila uljanu boju.

(11) *Güçsüz düşürüldüğü, mahpusa tıkıldığı halde* büyük bir iş yapmakta olduğu belliydi. (I, str. 142) = *I pored toga što je ostao bez snage i što je truhnuo u zatvoru*, bilo je očito da obavlja odličan posao.

(12) Oysa *şu anda karısıyla kızı da sayıldığı halde*, hiçbir insanın varlığına katlanacak kudreti yoktu. (I, str. 325) = Međutim, sada nije imao snage podnijeti prisustvo bilo koga, *mada su mu nedostajali supruga i kćer*.

(13) *On beş yaşında görüldüğü halde* bakışlarında olgun erkek ciddiliği vardı. (II, str. 186) = *Premda se vidjelo da ima 15 godina*, u očima mu je bila prisutna neka ozbiljnost zrelog muškarca.

(14) *"Paşa oğluymuş yahu. Hem de Arif abinin arkadaşıymış..." fısıltısı ikinci kısma çoktan yayıldığı halde*, gardiyan kilidi bir türlü açamıyordu. (II, str. 199) = Čuvar nikako nije mogao otvoriti vrata *iako su se u drugom paviljonu već odavno proširila došaptavanja "Hej, on je pašin sin. Navodno je i prijatelj gospodina Arifa..."*

(15) *Asıl büyük suç Niyazi'nin ne mal olduğu bilindiği halde*, onun eliyle Nedime Hanım'a verilen üzüm sandığını hemen alıp ortadan kaldırmamak... (II, str. 305) = Veliki je prijestup ne uzeti odmah i ne uništiti sanduk grožda koji je Nijazi dao gospođi Nedimi, *uprkos tome što se zna kakvom robom raspolaže Nijazi*.

(16) Kâmil Bey, *çağrıldığı halde*, özür dileyip resim yapmak için kalmıştı. (II, str. 309) = *Iako je bio pozvan*, gospodin Kamil se izvinio i ostao je crtati.

(17) *Güneş tepeye dikildiği halde*, odanın içi harlı ocak ağzı kadar sıcaktı. (II, str. 366) = *Bez obzira na to što se sunce popelo iza brda*, u sobi je bilo vruće kao u užarenoj peći.

(18) *Yurdun her yerinde Halk Partisi ezici çoğunlukla seçimi kazanıyor haberleri yazıldığı halde*, jandarma baskısı gitgide

artmış, son günlerde, teröre dönmüştü. (III, str. 337) = *Uprkos tome što su se pisale vijesti da je Narodna stranka ostvarila ubjedljivu pobjedu na izborima u svim dijelovima države*, pritisak policije postepeno je rastao te se posljednjih dana pretvorio u teror.

(19) *Her çeşit baskıyı, madrabazlığı, sandık, defter, çuval, oy aşırmaları göze alındığı halde*, gırtlağa kadar çirkefe batmak... (III, str. 338) = Potonuti do dna *uprkos tome što su se koristile sve vrste pritisaka, prevara, manipulacija glasačkim kutijama i listićima*...

(20) *Bugün imparatorluk çöküp dağıldığı halde*, Dadal Efendiler, dünyaya abartmalı bakmayı, Osmanlı insanı olarak, fırsat buldukça sürdürmektedirler. (III, str. 405) = *Premda je danas carstvo uništeno i podijeljeno*, gospoda iz porodice Dadal, kad god im se pruži prilika za to, nastavljaju kao Osmanlije gledati svijet s visine.

(21) Yunan, *üst üste yenildiği halde*, "Megalo İdea"dan vazgeçiyor mu? (III, str. 463) = Odustaju li Grci od "Megalomanskog plana", *mada na terenu bilježe poraze jedan za drugim*.

(22) *Anadolu'da yenildikleri halde*, Lozan'da Batı Trakya'yı bizden almayı bile başardılar. (III, str. 463) = *Bez obzira na to što su poraženi u Anadoliji*, u Lozani su nam uspjeli uzeti zapadnu Trakju.

U primjerima od (7) do (22) koriste se prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom pasivnih glagolskih ishodišnih rečenica. Uočava se da se i u jednosubjekatskim i u višesubjekatskim rečenicama mogu upotrebljavati i prošireni glagolski adverbijali koncesivnoga značenja koji se izvode odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom pasivnih glagolskih ishodišnih rečenica. Naprimjer, u primjeru (22) adverbijalna skupina dopusnoga značenja koja se izvodi odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine koja nastaje preoblikom pasivne glagolske ishodišne rečenice koristi se u rečenici u kojoj je identičan subjekt dopusne adverbijalne skupine i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena. U primjeru (22) prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja oblikuje se

odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *Anadolu'da yenildikleri (to da / što su poraženi u Anadoliji)*, koja nastaje preoblikom pasivne glagolske ishodišne rečenice *Anadolu'da yenildiler (Poraženi su u Anadoliji)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste pasivni glagol *yenilmek (biti pobijeđen, biti poražen)*, koji se derivira dodavanjem sufiksa *-Il-* na korijen aktivnoga glagola *yenmek (pobjeđivati / pobijediti)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u potvrdnome obliku trećega lica množine određenoga perfekta te funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine preuzima glagolska imenica na *-DIk*, koja u okviru svoje značenjske strukture pokriva sferu prošlosti. Budući da u trećem licu množine stoji predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu, prisvojni sufiks za treće lice množine dodaje se na glagolsku imenicu na *-DIk*. Prisvojnim sufiksom za treće lice množine označava se da su subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu istovjetni u kategoriju lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja. Finitni korelativni predikat kojem je dopusna adverbijalna skupina podređena jeste glagol *başarmak (uspijevati / uspjeti)*, koji, također, stoji u trećem licu množine određenoga perfekta. To pokazuje da je upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje koncesivna adverbijalna skupina istovjetan u kategoriji lica i broja i s finitnim korelativnim predikatom kojem je dopusna adverbijalna skupina podređena, te da lična zamjenica trećega lica množine vrši funkciju subjekta adverbijalne skupine dopusnoga značenja i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena.

Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem ifnitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom pasivnih glagolskih ishodišnih rečenica mogu se upotrebljavati i u rečenicama u kojima nije identičan subjekt adverbijalne skupine dopusnoga značenja i korelativnoga predikata kojem je ona podređena. Naprimjer, u primjeru (10) prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja koji se derivira odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine koja nastaje preoblikom pasivne glagolske ishodišne rečenice koristi se u

rečenici u kojoj nije identičan subjekt koncesivne adverbijalne skupine i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena. U primjeru (10) prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja izvodi se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *vaktiyle bu yapı tepeden tırnağa yağlı boyayla boyandığı (to da / što je ova zgrada svojevremeno od temelja do krova bila obojena uljanom bojom)*, koja u procesu nominalizacije nastaje preoblikom pasivne glagolske ishodišne rečenice *Vaktiyle bu yapı tepeden tırnağa yağlı boyayla boyandı (Ova je zgrada svojevremeno od temelja do krova bila obojena uljanom bojom)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste pasivni glagol *boyanmak (biti obojen)*, koji se izvodi dodavanjem sufiksa *-n* na korijen aktivnoga glagola *boyamak (bojiti / obojiti)*. Predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu navodi se u potvrdnome obliku trećega lica jednine određenoga perfekta. Budući da se predikatom ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu iskazuje radnja koja se povezuje sa sferom prošlosti, glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja. S obzirom na to da se u trećem licu jednine navodi predikat ishodišne rečenice koje se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu, prisvojni sufiks za treće lice jednine dodaje se na glagolsku imenicu na *-DIk*. Prisvojnim sufiksom za treće lice jednine označava se da su subjekt i predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja. Sintagma *bu yapı (ova zgrada)* obavlja funkciju subjekatske sintagme infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje dopusna adverbijalna skupina. S druge strane, sintagma *kapkara kir (crna prljavština)* vrši funkciju subjekatske sintagme finitnoga korelativnog predikata kojem je koncesivna adverbijalna skupina podređena. To ukazuje na distinkciju između subjekta dopusne adverbijalne skupine i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena.

U prijevodu primjera (7), (12), (13), (14), (16), (20) i (21) navode se dopusne zavisnosložene rečenice u kojima se dopusne

zavisne klauze uvode u složenu rečenicu dopusnim veznicima *iako* [v. (7), (14) i (16)], *mada* [v. (12) i (21)] i *premda* [v. (13) i (20)]. U prijevodu primjera (8), (9), (10), (11), (15), (17), (18), (19) i (22) navode se dopusne zavisnosložene rečenice u kojima se dopusne zavisne klauze uvode u složenu rečenicu vezničkim izrazima *uprkos tome što* [v. (8), (15), (18) i (19)], *bez obzira na to što* [v. (10), (17) i (22)] i *i pored toga što* [v. (9) i (11)].

3. Odnosno uvrštavanje infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica

Imenske rečenice jesu rečenice u kojima funkciju predikata vrši imenska riječ ili imenska skupina. Zapravo, u imenskim rečenicama funkciju predikata ne obavlja glagol. U gramatičkome sustavu turskoga jezika imenske rečenice klasificiraju se u dvije skupine. U prvu skupinu imenskih rečenica uvrštavaju se imenske rečenice s pomoćnim glagolom *imek (biti)*, dok se u drugu skupinu svrstavaju imenske rečenice s predikativom *var (ima, postoji, nalazi se)* / *yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)* (v. Karademir, 2015, str. 205).

Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu se oblikovati odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. U romanima *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* bilježi se 49 primjera u kojima se koriste prošireni glagolski adverbijali koncesivnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišinih rečenica s finitnim predikatom. U romanu *Esir Şehrin İnsanları* evidentira se 25 takvih primjera, u romanu *Esir Şehrin Mahpusu* sedam primjera, dok se u romanu *Yol Ayrımı* bilježi 17 takvih primjera.

3.1. Odnosno uvrštavanje infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s pomoćnim glagolom imek (biti)

Kada se govori o značenjskim osobitostima imenskih rečenica s pomoćnim glagolom *imek (biti)*, takve su rečenice značenjski bliske bosanskim imenskim rečenicama s pomoćnim glagolom *biti*. U sintaksičkome ustroju urskoga jezika imenski

predikat predstavlja sintaksičku konstrukciju koja se sastoji od dvije komponente. Jednu komponentu čini leksičko jezgro, dok je druga komponenta kopulativni glagol *imek (biti)*. Zapravo, leksičko jezgro jeste imenska dopuna kopulativnoga glagola *imek (biti)*. Stoga se nenaglašeni oblik kopulativnoga glagola *imek (biti)* dodaje na leksičko jezgro, odnosno na imensku dopunu koja ima funkciju predikatske lekseme ili pak predikatske sintagme (v. Karaağaç, 2011, str. 108; Topal, 2012, str. 650; Čaušević & Kerovec, str. 2021: 42–44). Imenska negacija *değil* jeste modalna riječ koja ima odrično značenje i kojom se negira sadržaj imenske rečenice s pomoćnim glagolom *imek (biti)* (v. Dizdaroğlu, 1976, str. 155; Özmen, 2000, str. 191–194; Čaušević & Kerovec 2021, str. 71–73).

Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu se oblikovati odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s pomoćnim glagolom *imek (biti)*. U romanima *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* evidentira se 40 primjera u kojima se upotrebljavaju prošireni glagolski adverbijali koncesivnoga značenja koji se izvode odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s pomoćnim glagolom *imek (biti)*. U romanu *Esir Şehrin İnsanları* bilježi se 20 takvih primjera, u romanu *Esir Şehrin Mahpusu* pet primjera, dok se u romanu *Yol Ayrımı* evidentira 15 takvih primjera.

(23) *Yumuşak bir adam olduğum halde*, ben bile buna karar verdim bir aralık. (I, str. 266) = *Premda sam smiren čovjek*, čak sam i ja u jednom trenutku to odlučio.

(24) *Pederiniz paşa olduğu halde*, padişahımıza nasıl hainlik edersiniz? (I, str. 297) = Kako možete izdati našeg sultana *iako vam je otac paša*?

U primjerima (23) i (24) upotrebljavaju se prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s pomoćnim glagolom *imek (biti)*. Uočava se da se i u jednosubjekatskim i u višesubjekatskim rečenicama mogu koristiti prošireni glagolski adverbijali koncesivnoga značenja koji se izvode odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s pomoćnim glagolom *imek (biti)*. U primjeru

(23) dopusna adverbijalna skupina koja se derivira odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice s pomoćnim glagolom *imek (biti)* upotrebljava se u rečenici u kojoj je identičan subjekt koncesivne adverbijalne skupine i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena. U primjeru (23) prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja oblikuje se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *yumuşak bir adam olduğum (to / da što sam smiren čovjek)*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Yumuşak bir adamım (Smiren sam čovjek)*. Imenski predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu sastoji se od dvije komponente. Prva komponenta jeste leksičko jezgro koje sačinjava sintagma *yumuşak bir adam (smiren čovjek)*, dok drugu komponentu čini lični nastavak za prvo lice jednine nenaglašenoga prezentskog oblika pomoćnoga glagola *imek (biti)*. Primjećuje se da u procesu preoblike imenske ishodišne rečenice u infinitnu imensku skupinu pomoćni glagol *olmak (biti / postati)* zamjenjuje pomoćni glagol *imek (biti)*. Imenski predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu jeste u prezentu te glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja. Imenski predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu stoji u prvome licu jednine te se prisvojni sufiks za prvo lice jednine dodaje na glagolsku imenicu na *-DIk*. Na taj se način naznačava da su subjekt i predikat imenske ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu istovjetni u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja. Finitni korelativni predikat kojem je prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja podređen jeste kompozitni glagol *karar vermek (odlučivati / odlučiti)*, koji stoji u prvome licu jednine određenoga perfekta. Dakle, u prvome licu jednine stoje i upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi koncesivna adverbijalna skupina, i finitni korelativni predikat kojem je dopusna adverbijalna skupina podređena. To pokazuje da su subjekt i upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem derivira koncesivna adverbijalna

skupina istovjetni u kategoriji lica i broja i s finitnim korelativnim predikatom kojem je dopusna adverbijalna skupina podređena. Zapravo, to pokazuje da lična zamjenica prvoga lica jednine obavlja funkciju subjekta adverbijalne skupine koncesivnoga značenja i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena.

Prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se izvode odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s pomoćnim glagolom *imek (biti)* mogu se koristiti i u rečenicama u kojima nije identičan subjekt dopusne adverbijalne skupine i korelativnoga predikata kojem je ona podređena. U primjeru (24) koncesivna adverbijalna skupina koja se oblikuje odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice s pomoćnim glagolom *imek (biti)* upotrebljava se u rečenici u kojoj nije identičan subjekt dopusne adverbijalne skupine i finitnoga korelativnog predikata kojem je ona podređena. U primjeru (24) prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja izvodi se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *pederiniz paşa olduğu (to da / što je vaš otac paša)*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Pederiniz paşadır (Vaš je otac paša)*. Imenski predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu sastoji se od dvije komonente. Prva je komponenta leksičko jezgro koje sačinjava leksema *paşa (paša)*, dok drugu komponentu čini lični nastavak za treće lice jednine nenaglašenoga prezentskog oblika pomoćnoga glagola *imek (biti)*. Uočava se da u procesu preoblike imenske ishodišne rečenice u infinitnu imensku skupinu pomoćni glagol *olmak (biti / postati)* zamjenjuje pomoćni glagol *imek (biti)*. Budući da se imenski predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu navodi u prezentu, glagolska imenica na *-DIk* preuzima funkciju upravnoga člana infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem derivira prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja. S obzirom na to da se u trećem licu jednine navodi imenski predikat ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu imensku skupinu, prisvojni sufiks za treće lice jednine dodaje se na glagolsku imenicu na *-DIk*. Prisvojnim sufiksom za treće lice jednine označava se da su subjekt i predikat imenske imenske ishodišne rečenice koja se preoblikuje u infinitnu

imensku skupinu istoznačni u kategoriji lica i broja sa subjektom i upravnim članom infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuje adverbijalna skupina dopusnoga značenja. Finitni predikat kojem je adverbijalna skupina dopusnoga značenja podređena jeste kompozitni glagol *hainlik etmek (izdavati / izdati)*, koji se navodi u drugome licu množine prezenta na *-r*. Dakle, u trećem licu jednine stoji upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvodi adverbijalna skupina koncesivnoga značenja, dok u drugome licu množine stoji finitni korelativni predikat kojem je koncesivna adverbijalna skupina podređena. To pokazuje da subjekt i upravni član infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem derivira dopusna adverbijalna skupina nisu istovjetni u kategoriji lica i broja s finitnim korelativnim predikatom kojem je koncesivna adverbijalna skupina podređena. Zapravo, to pokazuje da leksema *pederiniz (vaš otac)* vrši funkciju subjekta adverbijalne skupine dopusnoga značenja, dok lična zamjenica drugoga lica množine ima funkciju subjekta finitnoga korelativnog predikata kojem je dopusna adverbijalna skupina podređena.

U prijevodu primjera (23) i (24) navode se dopusne zavisnosložene rečenice u kojima se dopusne zavisne klauze uvode u složenu rečenicu dopusnim veznicima *iako* [v.(24)] i *premda* [v. (23)].

3.2. Odnosno uvrštavanje infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s predikativom var (ima, postoji, nalazi se) / yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)

U rečeničnome ustroju turskoga jezika imenske rečenice s predikativom *var (ima, postoji, nalazi se)* dijele se u dvije skupine. Prvu skupinu takvih rečenica čine imenske rečenice s predikativom *var (ima, postoji, nalazi se)* kojima se označava egzistiranje u prostoru, dok se u drugu skupinu takvih rečenica svrstavaju imenske rečenice s predikativom *var (ima, postoji, nalazi se)* kojima se iskazuje kategorijalna prisvojnost i pripadnost prema različitim kriterijima (v. Demir, 2006, str. 450; Çakmak, 2013, str. 464–465). Turske imenske rečenice kojima se izražava egzistiranje u prostoru ili kategorijalna prisvojnost negiraju se negacijskim predikativom *yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)*, koji u odričnim

rečenicama zamjenjuje predikativ *var (ima, postoji, nalazi se)* (v. Čaušević & Kerovec, 2021, str. 69–70).

Prošireni glagolski adverbijali koncesivnoga značenja mogu se derivirati odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenicama s predikativom *var (ima, postoji, nalazi se) / yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)*. U romanima *Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* bilježi se devet primjera u kojima se upotrebljavaju prošireni glagolski adverbijali koncesivnoga značenja koje se izvode odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenicama s predikativom *var (ima, postoji, nalazi se) / yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)*. U romanu *Esir Şehrin İnsanları* evidentira se pet takvih primjera, dok se u romanima *Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı* bilježe po dva takva primjera.

(25) *Okulda çok yakın arkadaş olmadıkları halde* bu güven nerden geliyordu? (I, str. 153) = *Bez obzira na to što u školi nije bilo mnogo bliskih prijatelja*, odakle je dolazilo to povjerenje?

(26) *O kadar bilgisi olduğu halde*, bir kere bile ukalalık ettiğini görmedim. (I, str. 219) = *I pored toga što ima toliko znanja*, nikad ga nisam vidio da se bahati. (dosl. *I pored toga što postoji toliko njegovog znanja*, nikad ga nisam vidio da se bahati.)

(27) Nedime Hanım, *hiçbir umudu olmadığı halde*, yalan söylediğini bile farketmeden kesinlikle konuştu... (I, str. 257) = Gospođa Nedima sigurno je izgovorila to ne primjetivši da laže, *mada nije imala nikakvu nadu*. (dosl. Gospođa Nedima sigurno je izgovorila to ne primjetivši da laže, *mada nije postojala nikakva njena nada*.)

(28) (...) *bir kıpırdanma olmadığı halde* aynı zamanda, aynı dehşete kapıldılar. (I, str. 310) = (...) obuzeo ih je isti nespokoj *mada nije bilo nikakvih pomaka*.

(29) *Dünyada kininden başka hiçbir dayanağı olmadığı halde* devrilmeyen adam söylemişse... (I, str. 341) = Da joj to kaže čovjek koji nije klonuo duhom *iako na svijetu nema drugog oslonca osim svog bijesa*... (dosl. Da joj to kaže čovjek koji nije klonuo duhom *iako na svijetu ne postoji nijedan njegov oslonac osim njegovog bijesa*...)

(30) İkinci kısım ağası Faytoncu Osman, *arkasında koruyucuları olduğu halde* içeri girdi. (II, str. 52) = Aga drugog paviljona Kočijaš Osman ušao je unutra *premda su iza njega bili njegovi čuvari*.

(31) Kâmil Bey *hiç de hakkı olmadığı halde*, kendisini, böyle azarlamasını çok yadırgadı. (II, str. 125) = Gospodinu Kamilu bilo je jako čudno da ga tako kritikuje, *iako nikako nije imao pravo na to.* (dosl. Gospodinu Kamilu bilo je jako čudno da ga tako kritiju, *iako nije postojalo nikakvo njegovo pravo na to*.)

(32) Ramiz Hoca, *hiç âdeti olmadığı halde*, bir daha buraya gelmemek yeminiyle çıkıp gitmişti. (III, str. 152) = Gospodin Ramiz izašao je zavjetovavši se da nikad više neće dolaziti ovamo, *uprkos tome što nije imao takav običaj*. (dosl. Gospodin Ramiz izašao je zavjetovavši se da nikad više neće dolaziti ovamo, *uprkos tome što nije postojao njegov običaj*.)

(33) *Ortada hiç sebep bulunmadığı halde*, aptalca mutluydu. (III, str. 466) = Bio je nekako naivno nesretan, *iako nije postojao nikakav razlog za to*.

U primjerima (25), (28), (30) i (33) koriste se prošireni glagolski adverbijali dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s predikativom *var (ima, postoji, nalazi se) / yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)* kojima se iskazuje egzistiranje. U primjeru (25) prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja derivira se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *okulda çok yakın arkadaş olmadıkları (to / da što u školi nije bilo mnogo bliskih prijatelja)*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Okulda çok yakın arkadaş yoktu (U školi nije bilo mnogo bliskih prijatelja)*. U primjeru (28) prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja izvodi se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *bir kıpırdanma olmadığı (to / da što nije bilo nikakvih pomaka)*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Bir kıpırdanma yoktu (Nije bilo nikakvih pomaka)*. U primjeru (30) koncesivna adverbijalna skupina derivira se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *arkasında koruyucuları olduğu (to da / što su iza njega bili njegovi čuvari)*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Arkasında koruyucuları vardı (Iza njega bili su njegovi*

čuvari). U primjeru (33) dopusna adverbijalna skupina izvodi se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *ortada hiç sebep bulunmadığı (to da / što nije postojao nikakav razlog za to)*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Ortada hiç sebep yoktu (Nije postojao nikakav razlog za to)*. U primjerima (25), (28), (30) i (33) može se vidjeti da u procesu preoblike imenskih ishodišnih rečenica u infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuju dopusne adverbijalne skupine predikativ *var (ima, postoji, nalazi se) / yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)* zamjenjuje pomoćni glagol *olmak (biti / postati)* [v. (25), (28) i (30)] ili pak pomoćni glagol *bulunmak (nalaziti se)* [v. (33)].

U primjerima (26), (27), (29), (31) i (32) upotrebljavaju se adverbijalne skupine dopusnoga značenja koje se izvode odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina koje nastaju preoblikom imenskih ishodišnih rečenica s predikativom *var (ima, postoji, nalazi se) / yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)* kojima se izražava prisvojnost. U primjeru (26) adverbijalna skupina koncesivnoga značenja derivira se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *o kadar bilgisi olduğu [to da / što ima toliko znanja (dosl. to da / što postoji toliko njegovog znanja)]*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *O kadar bilgisi var [Ima toliko znanja (dosl. Postoji toliko njegovog znanja)]*. U primjeru (27) adverbijalna skupina dopusnoga značenja oblikuje se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *hiçbir umudu olmadığı [to da / što nije imala nikakvu nadu (dosl. to da / što nije postojala nikakva njena nada)]*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Hiçbir umudu yoktu [Nije imala nikakvu nadu (dosl. Nije postojala nikakva njena nada)]*. U primjeru (29) prošireni glagolski adverbijal dopusnoga značenja izvodi se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *dünyada kininden başka hiçbir dayanağı olmadığı [to da / što na svijetu nema drugog oslonca osim svog bijesa (dosl. to da / što na svijetu ne postoji nijedan njegov oslonac osim njegovog bijesa)]*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Dünyada kininden başka hiçbir dayanağı yok [Na svijetu nema drugog oslonca osim svog bijesa (dosl. Na svijetu ne postoji nijedan njegov oslonac osim njegovog bijesa)]*. U primjeru (31) prošireni glagolski adverbijal koncesivnoga značenja derivira se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *hiç de hakkı olmadığı [to da / što nikako nije imao pravo na to (dosl. to da / što*

nije postojalo nikakvo njegovo pravo na to)], koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Hiç de hakkı yoktu [Nikako nije imao pravo na to (dosl. Nije postojalo nikakvo njegovo pravo na to*)]. U primjeru (32) dopusna adverbijalna skupina izvodi se odnosnim uvrštavanjem infinitne imenske skupine *hiç âdeti olmadığı [to da / što nije imao takav običaj (dosl. to da / što nije postojao njegov običaj)]*, koja nastaje preoblikom imenske ishodišne rečenice *Hiç âdeti yoktu [Nije imao takav običaj (dosl. Nije postojao njegov običaj)]*. I u primjerima (26), (27), (29), (31) i (32) u procesu preoblike imenskih ishodišnih rečenica u infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem izvode koncesivne adverbijalne skupine predikativ *var (ima, postoji, nalazi se) / yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)* zamjenjuje pomoćni glagol *olmak (biti / postati)*.

U prijevodu primjera (27), (28), (29), (30), (31) i (33) navode se koncesivne zavisnosložene rečenice u okviru kojih se koncesivne zavisne klauze uvode u složenu rečenicu koncesivnim veznicima *iako* [v. (29), (31) i (33)], *mada* [v. (27) i (28)] i *premda* [v. (30)]. U prijevodu primjera (25), (26) i (32) navode se koncesivne zavisnosložene rečenice u okviru kojih se koncesivne zavisne klauze uvode u složenu rečenicu vezničkim izrazima *uprkos tome što* [v. (32)], *bez obzira na to što* [v. (25)] i *i pored toga što* [v. (26)].

Zaključak

U radu su analizirane gramatičke i značenjske osobitosti turskih proširenih glagolskih adverbijala dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina. Analiza se temeljila na konkretnim primjerima iz romanâ Kemala Tahira pod naslovom *Esir Şehrin İnsanları*, *Esir Şehrin Mahpusu* i *Yol Ayrımı*. Analiza konkretnih primjera potvrdila je konstataciju da se dopusne adverbijalne skupine koje se izvode odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina mogu upotrebljavati i u jednosubjekatskim i u višesubjekatskim rečenicama. Zapravo, takve dopusne adverbijalne skupine mogu se koristiti u rečenicama u kojima je identičan subjekt koncesivne adverbijalne skupine i korelativnoga predikata kojem je ona podređena, ali i u rečenicama u kojima nije identičan subjekt adverbijalne skupine dopusnoga

značenja i korelativnoga predikata kojem je ona podređena. U analizi se moglo primijetiti da uvijek u apsolutnome padežu stoji subjekt proširenih glagolskih adverbijala koncesivnoga značenja koji se deriviraju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina.

U analizi se vidjelo da infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuju proširenih glagolski adverbijali dopusnoga značenja mogu nastajati preoblikom glagolskih i imenskih ishodišnih rečenica s finitnim predikatom. U procesu preoblike imenskih ishodišnih rečenica u infinitne imenske skupine čijim se odnosnim uvrštavanjem oblikuju dopusne adverbijalne skupine pomoćni glagol *imek (biti)* i predikativ *var (ima, postoji, nalazi se) / yok (nema, ne postoji, ne nalazi se)* zamjenjuje pomoćni glagol *olmak (biti / postati)* ili pak pomoćni glagol *bulunmak (nalaziti se)*.

Kontrastivna analiza pokazala je da su bosanske dopusne zavisnosložene rečenice značenjski bliske turskim rečenicama u kojima se upotrebljavaju prošireni glagolski adverbijali koncesivnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina. Zapravo, bosanske dopusne zavisne klauze koje se uvode u složenu rečenicu dopusnim veznicima *iako*, *mada* i *premda* ili vezničkim izrazima *uprkos tome što*, *bez obzira na to što* i *i pored toga što* predstavljaju sintaksičke konstrukcije koje su značenjski bliske turskim proširenim glagolskim adverbijalima dopusnoga značenja koji se oblikuju odnosnim uvrštavanjem infinitnih imenskih skupina.

Izvori

I – Tahir, K. (2005). *Esir Şehrin İnsanları*. İstanbul: İthaki Yayınları

II – Tahir, K. (2010). *Esir Şehrin Mahpusu* (10. baskı). İstanbul: İthaki Yayınları

III – Tahir, K. (2010). *Yol Ayrımı* (4. baskı). İstanbul: İthaki Yayınları

Literatura

Acarlar, K. (1969). Fiil Kiplerindeki Anlam Kaymalarının Nedenleri. *Türk Dili*, 20 (213), 250–254

Akaslan, T. (1999). Sözceleme İşlemleri Kuramı Açısından Şmdiki Zaman. *Dil Dergisi*, S. 83, 37–49

Avcı, Y. & Çiçek, S. (2018). Edilgen Çatılı Cümlelerin Nesirdeki Yeri. *Tarih, Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 457–469

Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin Grameri* (9. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Bassarak, A. 1995. Türkçe Zaman Kiplerinin Doğallık Dereceleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı – Belleten*, Cilt: 43, 31–36

Börekçi, M. (2004). Türkçe Öğretimi Bakımından Çatı Kavramı. *V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri*, Cilt: 1, 487–499

Bulak, Ş. (2017). Tarihî Türk Yazı Dillerinde Şimdiki Zaman. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (9), 223–258

Bulduk, T. B. (2018). Türkiye Türkçesi Ağızlarında Farkli Bir Öğrenilen Geçmiş Zaman Eki ve Çekimi. *Turkish Studies: Language / Literature*, 13 (20), 225–244.

Čaušević, E. (1996). *Gramatika suvremenoga turskog jezika*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada

Čaušević, E. (2018). *Ustroj, sintaksa i semantika infinitnih glagolskih oblika u turskom jeziku: Turski i hrvatski jezik u usporedbi i kontrastiranju*. Zagreb: Ibis grafika

Čaušević, E. & Kerovec, B. (2021). *Turski i hrvatski u usporedbi i kontrastiranju: Sintagma i jednostavna rečenica*. Zagreb: Ibis grafika

Çakmak, S. (2013). 'Var' ve 'Yok' Sözcüklerinin Morfolojik Kimliği. *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (4), 463–471.

Demir, N. & Yılmaz, E. (2014). *Türk Dili El Kitabı* (7. baskı). Ankara: Grafiker Yayınları

Demir, T. (2006). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım

Dizdaroğlu, H. (1976). *Tümcebilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Gencan, T. N. (2007). *Dilbilgisi*. Ankara: Tek Ağaç Eylül Yayıncılık

Jahić, Dž, Halilović, S. & Palić, I. (2000). *Gramatika bosanskoga jezika*. Zenica: Dom štampe

Kara, F. (2011). 'Bil' Tasvir Fiilinin İşlevleri. *Turkish Studies: Internatıonal Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6 (1), 1421–1438

Karaağaç, G. (2011). *Türkçenin Söz Dizimi*. İstanbul: Kesit Yayınları

Karademir, F. (2015). Türkçede İsim Cümlesi ve Alabildiği Öğeler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (41), 204–219

Karahan, L. (2005). *Türkçede Söz Dizimi* (9. baskı). Ankara: Akçağ Yayınları

Korkmaz, Z. (2007), *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Özmen, M. (2000). Türkçede Değil Kelimesi ve Kullanımları. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, Cilt: 29, 189–244

Şahin, H. (2000). Kutadgu Bilig'de Tasvirî Fiiller. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 95–105

Şahin, H. (2006). Türkçede Şimdiki Zaman Eklerinin Zaman Belirleyicilerle Kullanımı. *Uludağ Ünüversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (11), 213–221

Topal, E. (2012). Türkçede Ek Fiil (-İ) Üzerine Düşünceler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 649–654

RELATIVE INTEGRATION OF TURKISH INFINITIVE NOMINAL GROUPS WITHIN THE STRUCTURE OF EXTENDED VERBAL ADVERBIALS OF CONCESSIVE MEANING

Edina Solak, PhD
Mirza Bašić, PhD
Esma Meštrovac, MA

Abstract

This paper analyzes the grammatical and semantic features of Turkish extended verbal adverbials of concessive meaning, which are formed through relative integration of infinitive nominal groups. The paper is divided into two chapters. The first chapter examines the contextual situations where extended verbal adverbials are used, formed by the relative integration of infinitive nominal groups that are derived from transforming verb-based source sentences with a finite predicate. The second chapter analyzes examples containing extended verbal adverbials of concessive meaning, formed through the relative integration of infinitive nominal groups that result from transforming noun-based source sentences with a finite predicate. In both chapters, Turkish extended verbal adverbials of concessive meaning are compared with semantically similar syntactic constructions in the Bosnian language. Such analysis contributes to a better interpretation of Turkish extended verbal adverbials of concessive meaning and semantically similar syntactic constructions in the Bosnian language.

Keywords: extended verbal adverbials, concessive meaning, relative integration, infinitive nominal groups